

Kurgusal Çocuk Romanlarında Tarih

PROF. DR. GIYASETTİN AYTAŞ*

Öz

Tarih her dönemin vazgeçilmez anlatım kaynağı olmasından ötürü çocukların ve çocuk edebiyatının da her zaman ilgisini çeker. Günümüzde çocuk edebiyatı ile ilgili tanım ve algılarda değişme ve farklı anlayışlar olsa da artık bilimsel anlamda bir çocuk edebiyatı sınırlılığının olduğu ve bu sınırlılıklar çerçevesinde eserler kaleme alındığı bilinmektedir. Kurgusal çocuk edebiyatı ürünlerinde birçok kaynaktan söz edilmekte ve bu kaynakların başında da tarih ilk sırada gelmektedir. Konusunu tarihten alan çocuk romanlarında iki temel yaklaşım söz konusudur: Bunlardan birisi tarihin akışı ve sürecine tabi olmak, diğeri de bu sürecin kurgulanarak yeniden ele alınıp fantastik hale getirilmesidir. Tarihî kurgusal romanlar, çocukların geçmişte yaşamışlıkların ilginç dünyalarına girmelerinin yanında, çocukların gelecek kurgusuna da zemin hazırlamaktadır. Mukayese ve karşılaştırma, çocuğun anlama ve algılama düzeyine etki etmenin ötesinde kendi varlık dünyasını da sorgular. Kimi tarihi kurgusal romanlar tarihin akışına sadık kalırken kimileri de bu akış içinde yeniden yorum ve değerlendirmesi şeklindedir. Aslında bu romanlarda kesinleşmiş bir ölçütten söz etmekten çok, amaç ve hedef daha önemlidir. Bir diğeri yaklaşım da tarih öncesi konuların ele alınması ve bunların yazılmasında dikkate alınması gereken hususlardır. Metinlerin içerik ve yazımında dil ve anlatım açısından dikkat ve özenin ötesinde, dil özneliğine önem verilmelidir. Konusunu tarihten alan veya tarihi konu edinen kurgusal çocuk romanlarında bazı dikkatlerin üzerinde özenle durularak bunların her birinin başta roman yazarları olmak üzere, okuyucu zümresi açısından da önemli ve gerekli olduğu unutulmamalıdır. Bir çocuk romancısının temel yaklaşımı, hedef kitlenin beklentilerini dikkate almanın yanında, onların dünyasına girme ve o dünyanın dil, anlatım ve duygu dünyasını yansıtabilmesidir.

Anahtar sözcükler: çocuk edebiyatı, roman, tarih, kurgusal anlatım, tarih konulu roman, mitoloji

HISTORY IN FICTIONAL CHILDREN'S NOVELS

Abstract

Since history is an indispensable source of expression for every period, it always attracts the attention of children and children's literature. Although there are changes and different understandings in the definitions and perceptions of children's literature today, it is known that there is a scientific limitation of children's literature and works are written within the framework of these limitations. Many sources are mentioned in fictional children's literature products, and history comes first at the beginning of these sources. There are two basic approaches in children's novels that take their subject from history: One of them is to be subject to the flow and process of history, and the other is to reconstruct this process and make it fantastic. Historical fictional novels not only allow children to enter the interesting worlds of past experiences, but also pave the way for children's future fiction.

* Gazi Eğitim Fakültesi, giyaytas@gazi.edu.tr, orcid: 0000-0002-1381-1094

Gönderim tarihi: 15.09.2021

Kabul Tarihi: 02.12.2021

Comparison and analogy, beyond affecting the child's understanding and perception level, also questions his own world of existence. While some historical fictional novels remain loyal to the flow of history, others are in the form of reinterpretation and its evaluation within this flow. In fact, purpose and target are more important than talking about a definite criterion in these novels. Another approach is the consideration of prehistoric topics and points that needs to be considered in writing them. In the content and writing of the texts, attention should be paid to language subjectivity, beyond attention and care in terms of language and expression. In fictional children's novels that take their subject from history or take history as a subject, we should pay some special attention to some detail and don't forget that each of them is important and necessary for the readers and especially for the novelists. The basic approach of a children's novelist is to enter the world of the target audience and reflect the language, expression, and emotional world of that world as well as take into account their expectations.

Keywords: children's literature, novel, history, fictional narration, historical novel, mythology

GİRİŞ

Cocuk edebiyatı kavramı bilimsel çerçevesini oluşturmasına karşın, halen tartışılmaya devam etmektedir. Çocuk psikolojisi ile ilgili çalışmalar, edebiyatçıların dikkatinin bu alana yönelmesine neden olur. Önceleri çocuk edebiyatı ile ilgili değerlendirmelerde, "çocuğa göre", "çocuk için" ve "çocuk duyarlılığı" gibi yaklaşımlar söz konusuysen, günümüzde çocuk ve çocuk edebiyatı denilince, yeni anlam ve adlandırmaların yapıldığı görülmektedir. Her ne kadar bir kavram kargaşası varmış gibi olsa da günümüzde çocuk edebiyatı bilimsel temellerini tam anlamıyla oluşturmuştur. Kendi içinde tutarlılığı ve sınırları olan çocuk edebiyatı, genel edebiyat içinde olmakla birlikte, genel edebiyattan farklı bir yapıya sahip olduğu gerçeğini değiştirmemektedir.

Çocuk psikolojisi ve pedagojik yaklaşımlar, bu dönemi belirlemede önemli veriler sunmaktadır. Bu yüzden çocuğa ve çocuk edebiyatına daha özel bir dikkatle bakmak gerekmektedir. Her şeyin bir ihtiyacın sonucunda ortaya çıktığı gerçeğinden hareketle çocuk edebiyatı da bir ihtiyacın sonucudur. Çocukların yetişkinlerden farklı olarak kendilerine özel yazılı ve sözlü kaynaklara duydukları ihtiyaç, onlar için ve onlara göre eserler yazılması gereğini ortaya koymuştur. Bu gereklilik sonucunda da çocuk edebiyatı oluşmuştur.

Çocukların büyüme ve gelişmelerine hayâl, duygu düşünce ve duyarlılıklarına, zevklerine, eğitilirken eğlenmelerine katkıda bulunmak amacıyla gerçekleştirilen çocuk edebiyatı, 300 yıllık bir dönem içerisinde oluşan bir edebiyattır. Bu oluşum, yazılı gelenek, edebî değer, estetik ve biçim yönünden gelişerek devam etmektedir.

Birçok alanda olduğu gibi, çocuk edebiyatında da farklı türler ve bu türler içerisinde roman önemli bir yer tutmaktadır. Kimi zaman uyarlamalar yapılarak oluşturulmaya çalışılan çocuk romanları, günümüzde bağımsız ve tamamen çocuklar için yazılmaya başlanmıştır. Yazılan bu romanlar içerisinde dikkatimizi çeken konuların başında tarih ilk sırada gelir.

KONUSUNU TARİHTEN ALAN ROMANLAR

Tarihî bir romanın yazarı, tarihi mi anlatır, tarihi mi romanlaştırır? Bu soruya verilecek cevap birbirinden farklı olabilir. Tarihçinin temel görevi, tarihsel olayların gerçekleştiği bölgenin

haritalarını, fotoğraflarını, konu ile ilgili yazılı bilgi ve belgeleri kullanarak tarihi oluş ve sonuçları ortaya koymaktır. Romanın böyle bir kaygısı olmamasına karşın, konusunu tarihten alan romanlarda, bazen romancı olabildiğince gerçekliğe sadık kalmaya çalıştığı görülmektedir. Bu tür eserlerde yazarın kaygısı, roman aracılığı ile çocuğa tarih bilincinin yanında tarih bilgisi vermektir. Böyle bir anlatıyı doğal bir yöntem olarak benimseyebilmektedir. Hâlbuki bu romanlar çocuklar tarafından genellikle ilgi görmez. Çünkü çocuk, yetişkinden farklı bir dünyaya ve algıya sahiptir. O, geniş, şimdiki ve gelecek zamanı birlikte yaşayabilmektedir. Zengin bir hayal dünyasına sahip olduğundan bu tür sınırlılıklardan hoşlanmaz. Kurgusal tarihî çocuk romanı, tarihsel verilerin hemen tamamını gerçeklik sınırları içinde ele aldığı anda, çocuğun hayal dünyasına ket vurmuş olur. Gerçek ve hayali bir arada yaşayan çocuk, tarihin kuru bilgi yığından kurtarılarak kendi hayal dünyasındaki şekillenmesine de izin verilmesini ister.

Türk edebiyatında sayısız çocuk romanı içerisinde konusunu tarihten alan romanlarımızdan Enver Behnan Şapolyo'nun "Estergon Kalesi" (1958), adlı eserde yazar, Kanuni Sultan Süleyman Döneminde Estergon Kalesi'nin Türkler tarafından nasıl fethedildiğini kurgusal ve tarihsel gerçekliğe bağlı olarak ele aldığı görülmektedir.

Bilindiği gibi Osmanlı döneminde ordu sefere çıkacağı zaman bir ferman yayımlanır ve bu ferman doğrultusunda askerlik çağına gelmiş olanlar askere alınır. Koçyiğitlerin yetiştiği önemli bir bölgemiz olan Kastamonu'dan da yapılacak sefer için, asker toplanırken Kastamonulu Dev Ali ve Gürz İlyas da bu sefere asker olarak katılır. Çok iyi bir eğitimden sonra serdengeçti olurlar ve yaptıkları akınlarla büyük başarılar elde ederler. Estergon Kalesi fethedilirken Dev Ali kalenin burcuna Türk bayrağını dikmesi üzerine, Kanunî bu iki yiğidi ödüllendirir.

Yazar bu romanda bir tarihsel gerçeklik içinde iki karakter üzerinden hem romanı çocuklar açısından zenginleştirmiş hem de tarihsel sürecin izlerini takip etmiştir. Dev Ali ve Gürz İlyas, kahramanlık ve yiğitlik göstergesi olarak bir dönemin zafer ve şanlarında kimlerin nasıl bir role sahip olduğunu göstermesi bakımından, oluşturulmuş tiplerdir. Bunu yazar romanında şöyle ifade eder:

"Türk çocukları cihan pehlivanı olmağa namzet delikanlılardı. Bunlar soyundukları zaman vücutları heykel kadar güzeldi. İnce bir bel, geniş omuz, kuvvetli adaleler, bilhassa bileklerindeki kuvvet demiri bükebilecek bir kudrette idi. Bu güzel Türk neslinin beyaz tenli, pembe yanaklı gençlerini seyir etmek ayrı bir zevkti." (Şapolyo, 1958, s. 5)

Şapolyo'nun çocuklara yönelik kaleme aldığı bir diğer romanı da "Türk Akıncıları" (Şapolyo, 1956) adını taşımaktadır. Yazar bu romanlarda "Tarihini bilmeyen bir toplum yok olmaya mahkûmdur" ana fikrinden hareket eder. Enver Behnan Şapolyo'nun bu eseri, Türk millî tarihini yansıtan önemli bir romandır. Tarihi çocuk romanı özelliği taşıyan eser, çocuklarımızı tarihiyle buluşturarak gelecek ile geçmiş arasında bir köprü kurmayı amaçlar. Roman, Türklerin Anadolu'ya gelmesini ve burayı Türkleştirmelerini konu edinir. Eser adaleti ve merhametiyle ün salmış bir milletin muazzam yükselişini, vatan sevgisi temel fikriyle bizlere sunmaktadır.

Gülten Dayıoğlu'nun kaleme aldığı "Tuna'dan Uçan Kuş" (Dayıoğlu, 1992) adlı romanda Osmanlı'nın devşirme usulü ile kendi dinine ve milletine kattığı zeki, yetenekli Boris'in yükseliş ve maceraları anlatılmaktadır. Özgürlük için verilen mücadelenin karşılıksız kalmayacağı, yetenek ve zekânın en iyi şekilde kullanılması ve istenmeyen durumlardan kurtulma çabasının insanda her

zamanda var olmasının gerekliliği ana fikri üzerine kurgulanan roman, çocuğa tarihsel arka plan bilgisi sunmanın yanında durum ve sonuç ilişkisini de kazandırır.

Özellikle çocuklar için kaleme alınan tarih konulu romanlarda iki temel gösterge ön plana çıkmaktadır. Bunlardan birincisi, tarihin akış sürecine sadık kalınması, diğeri de bunun kuru tarih bilgi yığından kurtarılarak zenginleştirilmesidir. Burada ele alınan eserlerin sayısını artırmak ve her birini ayrı ayrı ele alarak değerlendirmek çalışmanın sınırlılıklarını zorlayacağından bu örnekleri yeterli bulmaktayız.

Gülten Dayıoğlu

GÜNÜMÜZ ÇOCUKLARI İÇİN TARİHİ KURGUSAL EDEBİYAT

Eskiden olduğu gibi tarihî kurgusal hikâyeler, günümüzde yeterince yaygın değildir. Modern kültür, “burda” ve “şimdi”ye önem verdiği için günümüz çocuklarının doğal eğilimleri, geçmişten çok, geleceğe daha çok yatkındır. Diğer yandan eğitim sürecinde tarih derslerine yeterince önem verilmemesinden ötürü, tarihe olan ilgi de giderek azalmıştır. Bu yüzden, öğretmenlerin daha dikkatli olmaları ve öğrencilerin tarihe ilgi göstermesini sağlamalıdır.

Tarih derslerine ait bilgilerin artık yaşatılarak öğretilmesi, öğrencilerin kuru tarih bilgisi ezberleme ve tekrar etmesinin önüne geçeceği gibi, tarihe ait verileri kendi yaşantısı içinde içselleştirmesine ve kurgulamasına da zemin hazırlayacaktır.

Ünlü İngiliz yazarı Geoffrey Trease, bu konuda şunları söylemektedir: “Tarihî kurgusal edebiyat özel ilgi gerektirir ve her zaman çok az tada sahiptir, buna rağmen bu tat çok kuvvetlidir. Kesin olarak tarihî hikâyeler, şimdiye kadar ticari durgunluk içindeydi, fakat bana göre en az bunun kadar kesin olan, onların önerdiği formdaki edebiyatın değeri hiçbir zaman tamamıyla yok olmaz.” (Trease, 1983, s. 156). Ne kadar tarihe sırt dönülürse dönlün, bütün bilgi ve bilim kaynakları geleceğe yönelsin, tarih her zaman kendi değerini koruyacaktır.

Çocuklar için yazılan tarihî romanlar, geçmişte yaşanmış olayların ve bu olaylar içinde yer alan insanların acılarını, sevinçlerini, ümit ve ümitsizliklerini öğrenmelerinin yanında, kendisi için bulunmaz bir deneyim de kazanmalarına zemin hazırlar. İyi yazılmış tarihî kurgusal bir roman, genç insanların geçmişteki yaşamda yer alarak deneyim kazanmalarına yardımcı olur.

Tarihî kurgusal romanlar, çocukların hislerini geliştirdiği gibi, onların beklenmedik durum ve konumda cesaretlenmelerini de sağlar. Kurgulanmış her tarihi roman, çocuğu, geçmişle yaşadığı anı karşılaştırmaya davet eder. Söz gelimi Hunlar dönemini ele alan bir tarihi romanda yaşanan olaylar ve bu olaylar içinde yer alan insanların tutum ve davranışları ile 21. yüzyıl insanının benzer bir durumla ilgili tepkileri nasıl olurdu? Bunlar kimi zaman eleştirel düşünmeye, kimi zaman geçmişin zorluklarının kaynaklarını gözlemlemeye, kimi zaman da içinde yaşanan çağın sunduğu fırsatlara daha dikkatle bakılmasına zemin hazırlar. Tarihî bir perspektif, çocukların geçmişteki yanlışları açıkça görmelerine ve yargılamalarına yardımcı olur. Bu gibi

kitaplar çocukların hassasiyetini güçlendirir ve insan ilişkilerini, problemlerini tam olarak anlayabilme olanağı sağlar.

Tarih konulu romanlar, çocukların bu zaman içinde ortaya çıkan değişiklikleri, yükseliş ya da çöküşleri görmelerine de fırsat verir. Bununla birlikte, hangi dönem ve zamanda olursa olsun, insanlığın evrensel ihtiyaçlarının hiçbir zaman değişmediğini de görür. Bütün insanlar hangi devrinde yaşamış olursa olsunlar; saygıya, sadakate, sevgiye, özgürlüğe, güvene ihtiyaç duyar ve bunları isterler. Çocuğun bunları görmesi, geçmişle olan bağını kuvvetlendirmenin yanında geleceğine de daha güvenle bakmasına zemin hazırlar.

Tarihî kurgusal romanlar, aynı zamanda çocukların, insanlar arasındaki karşılıklı dayanışmayı görmelerini sağlar. Şurası unutulmamalıdır ki, hiç kimse kendisi için yaratılmış veya var değildir. Her birimiz, mutlak bir değerimiz için varız ve muhtacız. Tarih konulu romanlarda, bu duruma ait yüzlerce örneğe şahit olmaktadır.

Çocukların tarihsel akışı algılamaları çoğunlukla hatalı ve yavaş gelişir. Bu yüzden geçmiş hakkındaki hikâyeler hayatın sürekliliği hakkındaki hisleri geliştirir ve çocuklara kendilerini ve yaşadıkları zamanı o anda büyük bir resmin parçası olarak görmelerine yardımcı olur.

“Bütün insanlar geçmişle gelecek arasındaki köprünün bir parçasıdır ve arkasıyla önündeki bütün yolların nasıl yayıldığını hissetmek zorundadır. Onun bu hissi çok daha kuvvetli duyumsamasına her ne yardım ediyorsa çok başarılıdır.” (Hodges, 1964, s.166-167)

Tarihî roman metinleri, çocukların tarih hakkındaki bu duygusunu geliştirmeye yardım etmek ve insanların kederlerini nasıl süpürdüklerini anlamaya başlamak için başvurulacak kaynaklardan bir tanesidir.

TARİHİ KURGUSAL ROMAN ÇEŞİTLERİ

Geçmişte oluşturulmuş bütün gerçekçi anlatımların çocuklar açısından farklı bir biçimde ele alınsa da tarihî kurgusal anlatım zemininde değerlendirilmektedir. Tarihî kurgusal roman yazarları, geçmişteki insanların ve olayların çevresinde masalsı bir kurgu örer. Genellikle, masalsı yaşam, birkaç referansla veya referanssız olarak kaydedilen tarihî olaylarla ya da gerçek kişilerle birlikte ele alınır. Bu sırada, tarihin gerçekleri, karakterlerin nasıl yaşadığı, yaşamak için neler yaptığı; yedikleri, giydikleri, çalışmaları, oyunları ve problemlerini nasıl çözdükleri sıralanır. Yazar, tarihin çatısı içinde, tarihî olayların kronolojisini sınırlayana kadar hikâyelerini hayal etme konusunda alabildiğine özgürdür.

Tarih konulu kurgusal eserlerde genellikle, geçmişteki zaman dilimi içerisinde yaşamın ve zamanın ağır ağır tekrar inşa edildiği görülür. Diğer benzer anlatımlar, bir zaman hakkındaki kişisel deneyimleri hatıraların geniş bir bölümü çocuklar için “tarih” tir. İç içe girmiş kimi anlatımlarda, tarihsel bir sıranın yanında, kahramanın hayatı ile ilgili gelişmeler de bir tarip algısı oluşturur. Her ne kadar konusu tarih olmasa bile, kahramanın hayatı etrafında şekillenen romanların önemli bir kısmı da tarihle bağlantılıdır. Söz gelimi hatıra romanların önemli bir kısmı, tarih dekoru içinde yapılan anlatımlardır. Onlar da bir tarih akışı içinde ele alındıklarından tarihsel kurguya tabidirler.

Kimi tarihsel romanlar, bilinen anlatımların dışına çıkarak yeni bir olgu oluştururlar. Burada, kabul edilmiş, kuramlaştırılmış bir tarih dekorundan çok, yeniden oluşturulmuş bir dünya ve zaman dilimini kurgulama yolunu tercih ederler. Bu tür romanlarda, fantastik anlatımların yanında, tarihî kurgusal edebiyat ve biyografi bir arada yer alır. Çocukların dikkatini bu tür eserlerin daha çok çektiği söylenebilir.

Genel olarak değerlendirecek olursak, tarihî kurgulanmış roman çeşitlerinin hiçbiri diğerinden daha kıymetli ve önemli değildir. Bununla birlikte, romanlar, kimi zaman tavsiye eden, kimi zaman da okuyanın özel amaçları için tercih nedeni olabilmektedir.

TARİHİ ÇOCUK ROMANLARI İÇİN ÖLÇÜTLER

Tarihî kurgusal romanlarda, her şeyden önce ele aldığı konunun tarihsel gerçekliğine sadık kalmakla birlikte, ilginç hikâyelere de yer vermelidir. Bunu yaparken gerçek ile kurgunun dengelemesine özen gösterilmelidir. Salt kuru gerçeklik çocuk için çoğu zaman sıkıcı olabilir. Bu yüzden, kimi zaman hayal, kimi zaman da gerçeğin ötesine geçmiş anlatımlarla süslenmiş bir eser çok daha ilgi çekici olabilir.

Her şeyden önce çocukların bir geleceği ve bu gelecekte karşılaşacağı gerçeklik dünyası göz önünde bulundurularak onlar için kaleme alınan tarihî kurgusal eserler güvenilir ve doğru olmalıdır. Burada tek ölçüt, etkileme ve yönlendirme için özel bir çaba harcanmadan, her şey doğal bir akış içerisinde imiş gibi sunulmalıdır. Araştırmacılar konu ile ilgili olarak, iyi bir tarih romanında yazarın olay ve durumları üç boyutlu olarak tasarlamaları, çocuğun bu dünyayı kendi his ve hayalleri ile birlikte zenginleştirmelerine fırsat vermesi gerektiğine dikkat çekmektedirler. (Fisher, 1962, s. 225)

Bir romanda gerçekle ilişkisiz veya masalsı karakterler ve onlara bağlı olarak oluşturulan kurgu, tarihî romanlarda kabul edilse de bunlar tarihi gerçekliği yalanlamamalı ve tam anlamıyla değiştirmemelidir. Şurası unutulmamalıdır ki tarih sahnesinde gerçekleşen her şey edebi eserlerin konusu olmuştur ve olmaya devam edecektir. Bunlar olmamış olsaydı zaten bu konu üzerinde hiçbir zaman durulmayacaktı. Önemli olan, tarih nereye kadar romanın aslını, nereye kadar da konusunu teşkil edecektir sorusunun cevaplandırılmasıdır. Yukarıda da bahsedildiği gibi denge iyi hesaplanmalı, ağırlık noktası bir diğerinin lehine değiştirilmemelidir. Böyle bir denge tutturulduğunda roman, zamanın değerini ve ruhunu en az olaylar kadar doğru olarak yansıtır.

Konusunu tarihten alan romanlar, günümüzde yaşanan gerçeklikle hiçbir zaman açıklanmaya veya mukayeseye ihtiyaç duyulmadan okuyucunun çıkarımlarına fırsat verecek şekilde ele alınmalıdır. Geçmişin çatışma ve düşmanlıklarını günümüze taşımak ve devamı varmış gibi sunmak romancının kaçınması gereken en önemli hususların başında gelmektedir. Romancı böyle bir durumda, geçmişin gerekliliklerini ve ihtiyaçlarını çok iyi izah etmeli ve okuyucunun çelişkilerini en aza indirecek tedbirleri almalıdır. (Collier, 1982, s. 32)

TARİH ÖNCESİ DEVİRLERİN ANLATIMI

Antropologlar ve jeologlar, tarih öncesi devirlerdeki yaşamın nasıl olduğunu tespit etmek için, fen bilimlerinin verilerini kullanırlar. Yazarlar ise okuyucularına bu devir insanların

düşüncelerini ve hislerini kurgularlar. Dünyanın var oluşu, diğer gezegenlerde de yaşamın olup olmadığı merak konusu olmuştur. Bunlar çoğunlukla romanlar aracılığı ile anlatılmaktadır.

Destanların hayal gücüne dayalı olması, burada anlatılanlar yetişkinler için uydurma, gülünç ve zorlama olaylar gibi gelebilir. Bu yüzden destanlar, basit birer yazı türü gibi değerlendirilebilir. Bununla birlikte, milletlerin tarihsel derinliği ve geçmişi ile ilgili destanlar bizim için bulunmaz hazinelerdir. Onun içindir ki, destanı olmayan milletler, kendi tarihsel geçmişlerinin derinliğini oluşturmak için destanlar oluştururlar. Çünkü destanlar, milletlerin geçmişteki bütün varlıklarını dile getirir ve onlara geleceklerini aydınlatmak için ışık oluşur.

Türk destan edebiyatı içinde çocuklar açısından dikkat çeken anlatımların başında “Battal Gazi” destanı ve buna benzer anlatımlar oldukça zengin bir kaynağa sahiptir.

Tarih öncesi devir hikâyelerinin birçoğu, 12-15 yaş grubu çocukları için oldukça ilgi çekicidir. Bu yaş grubu çocuklarının gizemli ve olağanüstü olaylara karşı ilgi duydukları gerçeğinden hareketle yazarların destan dönemi mitik anlatımları ele almaları yararlı olacaktır.

Çocuklar genellikle mitolojik dönemlerin masalsı hikâyelerinden büyük zevk alırlar. Bu gizemli döneme ait anlatımlar her zaman ilgi çekici olmuştur. Özellikle Türk destanları bu bakımdan çok zengin bir kaynak olma özelliğini taşımaktadır.

Tarih öncesi metinlerin kaynak olarak kullanılmasında öncelikle çocukların yaş gruplarına dikkat edilmesi gerekmektedir. Mitolojik olguların yansıtılmasında bu seviyeler büyük bir önem arz etmektedir. Batılı romancıların mitolojik anlatımlara yönelik çok güzel eserleri olmasına karşın, Türk romancılarının bu konuda yeterli başarı gösterdiğini söylemek mümkün değildir.

Tarih öncesi olayların romanlarda kullanılmasının birden çok yararı ve gerekliliği bulunabilir. En başta gelen gerekçelerden biri, zengin bir kaynak; diğeri de ulusal bilinç ve tarih şuuru kazandırmasıdır.

KURGUSAL ÇOCUK ROMANLARINDA DİL VE ANLATIM

Tarihî kurgusal çocuk romanlarında dil, özel bir dikkatle kullanılmalıdır. Yazar kullandığı dilin güvenilirliği için özel bir çaba harcamalıdır. Yapmacılıktan ve soyutlamalardan uzak doğal bir anlatım, her zaman çocuk için daha çok ilgi çekici olmaktadır. Konu tarih olduğundan, yaşanmış dönemin dil ve anlatım özellikleri tadında verilmeli ve bu tat çocuklara da hissettirilmelidir. Anlamı bilinmeyen kelimeler kullanılacaksa bunlar bir açıklama içinde yer almalıdır. Diğer yandan anlamı zamanla değişmiş, geçmişte olumlu iken günümüzde olumsuz anlama gelen sözcükler ve ikilemeler mümkün olduğunca kullanılmalıdır.

Öncelikle her dönem kendi algısını ve soyutlamalarını oluşturur. Bunu çözümleyebilmek için öncelikle dönemin değer yargılarını ve olgular karşısındaki tutumlarını iyi anlamak gerekmektedir. Tarih, kendi yaşanmışlığı içinde bir gerçek olmakla birlikte, bu gerçeğin günümüz açısından yaşanabilirliğini iddia etmek ne kadar tutarsız ise, her devrin dil algısını da aynı şekilde benzeştirmek ve karşılaştırmak o derece anlamsızdır. Roman yazarı öncelikle bu düzene, akışa ve plana büyük bir özen göstermelidir. (Haugaard, 1963, s 96) Bir romanın dilindeki uyumsuzluk ve tutarsızlık inandırıcılığını kaybettiği gibi, okuyucuyu da kitaptan uzaklaştırır.

Bilindiği üzere tarihî kurgusal romanlar, tarihsel süreç içerisinde yaşanmış olanları yeniden kurgular ve bunu çeşitli hikâyelerle süsleyerek okuyucuya sunarlar. Bazı temel kavramlar ve tanımlamalar evrensel niteliğe sahip olarak her zaman geçerliliğini korusa da değişmeler ve anlam kaymaları konusunda da özel bir dikkat sergilenmelidir.

Konusunu tarihten alan veya tarihi konu edinen bir çocuk romanında bulunması gereken temel nitelikleri ve onda bulunması gereken hususlar şunlardır:

1. Romanın öncelikle iyi bir konusu olmalıdır. Bu konu sıradan değil özel ve özele seçilmiş olmalıdır.
2. Ele alınan konunun anlatımında gerçekle, kurgulanmış anlatım birbiri ile iyi harmanlanmalıdır.
3. Romanın konusu ve anlatımı tarihsel akışa uyumlu ve güvenilir olmalıdır.
4. Yazar bilinen tarihsel süreci değiştirip dönüştürmediği dikkate alınarak bu konuda özenli ve dengeli olmalıdır.
5. Roman ele aldığı devrin ruhunu, değer yargılarını tam olarak yansıtmının yanında, günümüz anlayışı ile örtüşen hususlar dikkate alınmalıdır.
6. Kurgu, çoğu zaman gerçeğin yeniden gerçeğimsi bir dünya oluşturma gayretidir. Çocuk romanı yazarı, bu iki unsuru birbiri ile dengeli ve tutarlı bir biçimde sunmalıdır.
7. Özellikle diyalog cümlelerinden yapaylıkla doğallık arasında bir dengenin tutturulması, gösterme ve anlatma unsurları da birbiriyle aynı denge içinde yer almalıdır.

Özetle, tarih konulu çocuk romanları öncelikle yazarını tatmin etmelidir. Bununla birlikte, çocukların yaş grupları ve ihtiyaçları değişken olduğundan, yazarlar bu değişkenlikleri her zaman göz önünde bulundurmaları zorundadır. Yazar, kuru tarihsel gerçeklikleri yeniden sahneleyerek bunu farklı tablolar halinde okuyucuya sunmanın yanında, onlara farklı dünyaların ve zamanların perdelerini de açmış olurlar. Böylece çocuk, geçmişin yaşanmışlığına katılım duygusunu edinmenin yanında, tarihsel mirasına da sahip çıkar. Geçmişin aksaklıklarının günümüze getirdiği olumsuzlukları tespit etmekle birlikte, günümüzün aksaklıklarının da geleceğe yansıtacağı farkına varır.

Bilinen en eski dönemlerden başlamak üzere, insan hayatı geçmişle gelecek arasında bir köprü üzerinde yürümektedir. Yürüdüğü yol geçmiş iken, yürüyeceği yol ise gelecektir. Kendi gerçekliğinden geçmişe baktığında sevinçleri ve üzüntüleri bir arada bulur. Gelecek ise her zaman umuttur. Konu çocuklar açısından daha farklı bir çerçeveye oturmuştur. Onlar için geçmiş ve gelecek bir aradadır. Bu yüzden her iki durumu da bir arada yaşama fırsatını elde ederler.

KAYNAKÇA

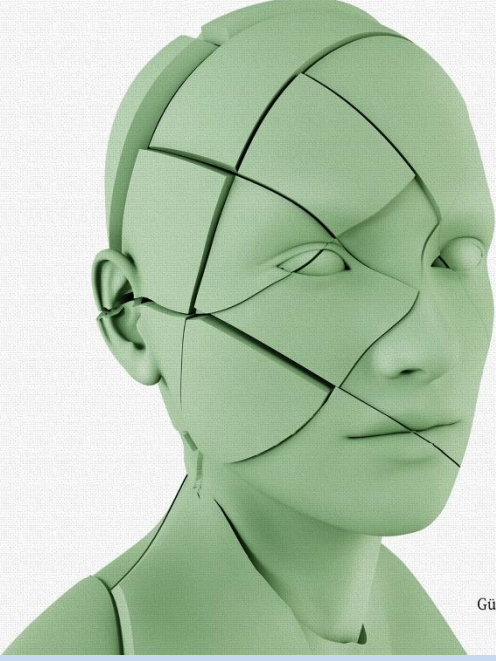
- Aytaş, Gıyasettin (2001). "Türkçe Ders Kitaplarının Yazımında Metin Seçimi ve Metin Altı Sorularının Hazırlanmasında Dikkat Edilmesi Gereken Bazı Hususlar", *Türk Yurdu*, Şubat-Mart 2001, Cilt: 21, Sayı: 162-163.
- Banarlı, Nihad Sami (1998). *Resimli Türk Edebiyatı Tarihi*, M.E.B. Yayınları, İstanbul.
- Collier, Christopher (1982). "Criteria for Historical Fiction" *School Library Journal*, vol.28, August, p.32.

- Dayıoğlu, Gülten (1992). *Tuna'dan Uçan Kuş*. Altın Kitaplar, İstanbul.
- Güvenç, Bozkurt (1994). *Türk Kimliği*. Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara.
- Hodges, C. Walter (1964). "Adaş: Kral Alfred'in Hikâyesi" (New York: Coward McCann), s. 166-167.
- Hunter, Mollie (1976). "Sholder the Sky" in "Talent isn't Enough" (NY: Harper & Row), pp.43- 44.
- Köksal, Hasan (2002). *Milli Destanlarımız ve Türk Halk Edebiyatı*. Toker Yayınları, İstanbul.
- Ögel, Bahaeddin (1995). *Türk Mitolojisi*. Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara.
- Şapolyo, Enver Behnan (1956). *Türk Akıncıları*. Rafet Zaimler Matbaası, İstanbul.
- Şapolyo, Enver Behnan (1958), *Estergon Kalesi*. Çocuk Kitabevi, İstanbul.
- Trease, Robert Geoffrey (1983). "Elli Yıl: Bir Yazarın Geçmişe Bakışı". Eğitimde Çocuk Edebiyatı. Sayı: 14, Bahar, s. 156.
- Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi* (1982). C. 1-7. Dergâh Yayınları, İstanbul.
- Yalçın, Alemdar ve Gıyasetin Aytas (2018). *Çocuk Edebiyatı*. Akçağ Yayınları, Ankara.

TÜRK BİLİMKURGU EDEBİYATI VE ARKETİPLER

DR. VELİ UĞUR

Günce Yayınları

Oktay Yivli

Öykü Nasıl Okunur

modern öykü ve yöntem

Günce Yayınları

MAKSUT YİĞİTBAŞ

Edebiyatın Ebemkuşağı

Halit Ziya Hikâyeciliğinde

Renklerin Dili

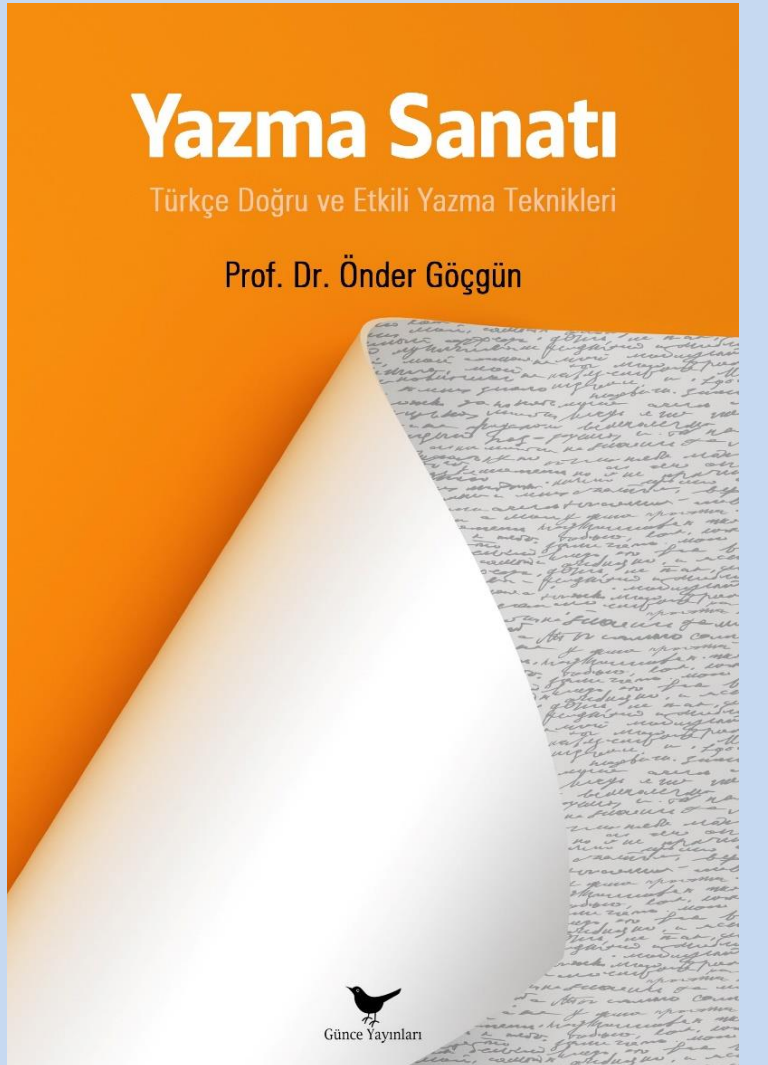

Günce Yayınları

Yazma Sanatı

Türkçe Doğru ve Etkili Yazma Teknikleri

Prof. Dr. Önder Göçgün

Günce Yayınları